

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1681

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1681
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2018
23 augustus 2019

[PHILIPS DOUBLET] (DEN HAAG)
AAN CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)
6 FEBRUARI 1681
7166A

Antwoord op een brief van Christiaan Huygens aan Doublet (verloren).

Samenvatting: Doublet schrijft vrij uitvoerig over de opvoeringen van de opera *Le fatiche d'Ercole per Deianira* in Amsterdam en vergelijkt Italiaanse met Franse opera. Daarnaast geeft hij nog ander nieuw door.

Met deze brief werd een brief van Susanna Huygens aan haar broer Christiaan meegestuurd. Over een antwoord van Christiaan Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Amsterdam, Univ. Bibl., 27 AW nr. 23: brief (dubbelvel, 17x23cm, abc | d; autograaf).

Vroegere uitgave: OC 8, nr. 2240, pp. 318-319: volledig.

Namen: Pierre de Carcavi; Coenraad Droste; Susanna Huygens; Dirck van Leiden van Leeuwen; Lodewijk XIV; Pegasus; Mary Stuart; Willem III.

Plaatsen: Amsterdam; Engeland; Italië; Rotterdam; Rouen; Venetië.

Titels: *Atys* (Quinault/Lully 1676); *Le fatiche d'Ercole per Deianira* (Ziani/Aureli 1662).

Glossarium: balet (ballet); basse (bas[zanger]); danse (dans); musique (muziek); opéra (opera); pièce (muziekstuk); voix (stem).

Transcriptie

Monsieur

Monsieur Huygens de Zuylichem, etc., etc.

à la Bibliothèque du Roy,
Rue Vivienne,
à Paris.

À La Haye, le 6e Febvrier 1681.

Puisque vous souhaitez d'estre informé touchant nostre opéra d'Amsterdam, et que opéra y a en Hollande la première fois depuis le déluge universel, comme je croy assurément, je vous diray en peu de mots que *sunt bona, sunt quaedam mediocria*, pourtant l'autre hemistiche de *sunt mala plura* n'y a point de part. Il est vray qu'il y a par-cy, par-là quelques petites choses à corriger: aux habits etc., qui sont faits en Italie et à la manière du pays, et qui chocquent la veue icy, s'entend seulement encore les habits des femmes, mais ceux des hommes sont assez bien entendus et riches aussi. Puis un certain cheval Pégase, qui ne traverse pas l'air d'assez bonne grâce, et autres petites choses qui ne sont pas essentielles, mais pour le reste c'est une affaire à voir et à entendre.

Il y a plusieurs très-belles voix, tant d'homme pour les basses, que de femme, dont il y en a surtout deux excellentes, outre quelques-uns de ces Messieurs, qui ne sont bons qu'à cela et à la garde du serrail, et ont des fort bonnes voix, mais je ne sçaurois voir ces créatures-là représenter un héros ou quelque chose de pareil, et entonner leur prosne d'un ton à la Droste. Cependant, ceux qui ont fréquenté les opéra d'Italie disent qu'on en use là de la sorte sans scrupule; c'est pourquoy, à mon avis, ces sortes de gens sont | b | plus propres pour les musiques d'église et de chapelle, où on ne les voit point et pourtant font un fort bien effet. Au reste, les décorations et changemens de théâtre sont fort beaux et très-bien entendus, tant pour la peinture que pour l'architecture; aussi y en a-t-il beaucoup de différentes sortes.

La pièce qu'ils représentent jusques astheure s'appelle *Le fatiche d'Hercole per Deianira*, et est une des plus belles, et de celles qui ont le mieux réussi à Vénise, où elle a esté représentée il y a cinq ou six ans. Tant y a, on en est fort satisfait icy comme on a raison de l'estre n'y en ayant jamais eu, et bien de gens qui ont esté en Italie assurent que d'ordinaire elle ny sont pas meilleures, excepté quelques-unes pour lesquelles on a fait des dépenses extraordinaires depuis quelques années.

Mais ceux qui ont veu les opéra de France et moy aussi, quoyque je n'aye veu que le seul *Atys*, il faut avouer qu'il y a un certain agrément en ces derniers, et un bel air en toutes les représentations et ornemens, tant des habits que d'autres choses, particulier à la nation Françoisse, où les autres ne sçauroient atteindre. Surtout pour ce qui regarde ces belles entrées de balet, qu'à quoy les Italiens ne sont pas propres, et qui ne sont pas de leur génie, mesme à ce qu'on dit dans les plus belles opéra de Vénise |c| et de partout en ce pays-là il n'y a jamais, ou fort rarement, des belles dances, ce qui pourtant orne et diversifie beaucoup ces sortes de spectacles.

Mais en voilà desjà trop sur ce sujet et peut-estre plus que vous n'en désirez. Cependant, *Signor Fratello caro*, je n'ay pas voulu manquer à vous satisfaire à la demande que vous m'en faites en vostre dernière à ma femme, qui vous informera amplement par ce mesme ordinaire sur tout ce qui se passe icy, surtout en matière de galanterie, qui règne assez présentement. Je ne sçay si un effet de la dernière comète ou autre, tant y a, '*t is een geweldighe trouwenden tijt*. On n'entend parler d'autre chose, mais il y a présentement tant de gens à Paris qui ont des bonnes correspondances icy que vous sçavez tout de costé et d'autre.

Mais, à propos, j'avois oublié de vous donner qu'avant le dernier départ de Monsieur van Leeuwen pour Angleterre, je luy ay payé et remboursé encore *f* 28, livres, 18 sols argent d'Hollande, qu'on luy avoit demandé pour le port des livres pour le Roy, depuis Rotterdam jusques'à Rouen. Laquelle somme il faudra que le Sieur de Carcavi vous rende, estant par dessus les *f* 331: 19,0 que vous luy avez porté en conte cy-devant. Mais ne nous meslons plus jamais de ces sortes de commissions où il n'y a que de la peyne et de la perte à faire.

|a| Sachons un peu, s'il vous plaist, positivement quand vous faites estat de repatrier. |b|

Leurs Altesses vont demain à Amsterdam pour voir aussi l'opéra, comme de jour à autre quantité de beau monde y va pour cet effect. |c|

Mandez-moy un peu en quel estat est le grand livre des batimens du Roy etc., et ce qui en dépend, si on ne le peut pas avoir encore.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, enz.,

in de Koninklijke Bibliotheek,
Rue Vivienne,
te Parijs.

Den Haag, 6 februari 1681.

Aangezien u wenst te worden geïnformeerd over onze opera in Amsterdam, en aangezien dit, naar mijn vaste overtuiging, de eerste opera is in Holland sinds de zondvloed, kan ik u in het kort zeggen dat er goede dingen bij zijn, ook middelmatige dingen, maar vooral dat de andere helft van de versregel 'er zijn vooral slechte dingen' daar niet bij hoort. Het is wel zo dat er hier en daar kleine dingen te verbeteren zijn: aan de kleding enzovoort, die is gemaakt in Italië volgens de gewoonte van dat land, die hier het oog schokt, wat overigens alleen betrekking heeft op de kleding van de vrouwen, daar die van de mannen zeer goed en rijkelijke uitgevoerd is. Verder is er een Pegasus-achtig paard dat op weinig sierlijke wijze de lucht doorklieft, en nog

wat andere kleine dingen die niet belangrijk zijn, maar verder is het een zaak die de moeite van het bekijken en beluisteren waard is.

Er zijn verschillende goede stemmen, zowel mannenstemmen bij de bassen, als vrouwenstemmen, waarvan er vooral twee voortreffelijk zijn, naast enkele van die heren, die slechts daarvoor goed zijn en voor het bewaken van het serail [nl. castraten] en die zeer goede stemmen hebben, maar ik kan die wezens geen held of iets dergelijks zien verbeelden, en hun rede afsteken op een toon als die van [Coenraad] Droste. [?] Overigens zeggen degenen die de opera in Italië hebben bezocht dat men daar dergelijke [lieden] zonder reserve inzet; reden waarom ik meen dat dit soort mensen meer op zijn plaats is bij muzikuitvoeringen in een kerk of een kapel, waar men ze niet ziet en zij toch een goede werking hebben. De decoraties en de decorwisselingen tenslotte zijn zeer fraai en zeer vakkundig gedaan, zowel wat schilderkunst als architectuur betreft; ook zijn er veel verschillende soorten.

Het stuk wat zij tot op heden geven heet *Le fatiche d'Hercole per Deianira* en is een van de fraaiste, en een van [de stukken] die in Venetië, waar ze vijf à zes jaar geleden werden gebracht, het meest geslaagd waren. Hoe dan ook, men is hier zeer tevreden en men heeft daarin gelijk, omdat men nog nooit zoiets heeft gehad, en heel wat mensen die in Italië zijn geweest verzekeren dat zij daar doorgaans niet beter zijn, behalve enkele opera's waarvoor men sedert enkele jaren buitengewone kosten heeft gemaakt.

Maar degenen die de Franse opera hebben gezien, evenals ik, hoewel ik slechts ¹*Atys* heb gezien, moeten bekennen dat er een zekere sierlijkheid in de laatste is, en dat ze een fraaie aanblik bieden in alle voorstellingen en versieringen, zowel in de kleding als in andere zaken, op een manier die eigen is aan de Franse natie, en die andere niet kunnen evenaren. Vooral geldt dit ten aanzien van de dansnummers, waarvoor de Italianen geheel geen gevoel hebben, en die geen deel uitmaken van hun landsaard, zozeer zelfs dat, naar men zegt, in de mooiste opera's van Venetië en overal in dat land men nooit of hoogst zelden fraaie dansen ziet, die overigens dit soort schouwspelen zeer opsieren en afwisselend maken.

Maar ziehier al te veel over dit onderwerp en wellicht meer dan u wenste. Overigens, dierbare zwager, wilde ik niet nalaten te voldoen aan uw verzoek aan mij gedaan in uw laatste ²brief aan mijn vrouw [Susanna Huygens], welke u met deze zelfde zending uitgebreid zal ³informer over alles wat er hier gaande is op het gebied van de liefdesgeschiedenissen, waarvan er hier momenteel vele zijn. Ik weet niet of het door de laatste komeet komt of door iets anders maar het is hier echt een tijd van trouwen, en men hoort over niets anders praten, maar er zijn momenteel zoveel mensen in Parijs die hier goede relaties hebben, dat u van allerlei kanten alles al hebt vernomen.

Maar terzake; ik zou bijna vergeten u mede te delen dat ik, voor het vertrek onlangs van de heer [Dirck van Leiden] van Leeuwen naar Engeland, hem nog 28 pond en 18 stuivers aan Hollands geld heb betaald en afgelost, welke men van hem had verlangd voor het bezorgen van de boeken voor de koning, vanaf Rotterdam naar Rouen. De heer [Pierre] de Carcavi moet u dit bedrag teruggeven, waarbij dan nog 331 pond en 19 [stuivers] komen die u hem tevoren in rekening had gebracht, maar laten we ons niet meer mengen in dit soort opdrachten, die slecht moeite en verlies opleveren.

Laat ons toch enigszins zeker weten, alstublieft, wanneer u weer terug komt naar het vaderland.

Hunne ⁴Hoogheden gaan morgen naar Amsterdam om ook de opera te gaan zien zoals momenteel iedereen van stand om die reden daarheen gaat.

Laat mij even weten hoe het is gesteld met het grote boek over de bouwwerken van de ⁵koning, enz. en van wie dat afhangt als we het nog kunnen krijgen.

---

1. Quinault/Lully, *Atys*, première 10 januari 1676 aan het hof in Saint-Germain-en-Laye.
2. Christiaan Huygens aan zijn zus Susanna (verloren).
3. Susanna Huygens aan haar broer Christiaan (verloren).
4. Willem III en Mary Stuart.
5. Lodewijk XIV.

[CONSTANTIJN HUYGENS JR.] (DEN HAAG)
AAN ZIJN BROER CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)
20 FEBRUARI 1681
7167A

Samenvatting: Constantijn Huygens jr. doet o.a. verslag van een bezoek aan de Amsterdamse opera. Hij roemt in het bijzonder vier zangers en zangeressen.

Primaire bronnen: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug 45, nr. 55: brief (dubbelvel, 17x23cm, ab | d; autograaf).
— Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 36 I, fol. 107rv: later afschrift van brief (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgave: OC 8, nr. 2242, pp. 322-323: volledig.

Namen: De Flines; Dirck van Leiden van Leeuwen; Sophie de Wilhem.

Plaatsen: Amerika; Amsterdam; Engeland; Veluwe; Venetië.

Titels: *Abrégé d'anatomie* (Tortebat 1667); *Dialogi di pittura* (Pino 1658); *Disegno* (Doni 1549); *Lezione nella quale si disputa nella maggioranza delle arti* (Varchi 1547); *Il Figino* (Comanini 1591); *Livre de la vraye science de la portraiture* (Cousin 1571); *Élemens de pourtrature* (Saint-Igny 1630); *Trattato della pittura* (Bisagno 1642); *Trattato della nobiltà della pittura* (Allberti 1585); *Vite de' pittori* (Bellori 1672).

Glossarium: basse (baszanger); chanter (zingen); chastré (kastraatzanger); opéra (opera); taille (tenorzanger); voix (stem).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Huygens de Zulichem,

rue Vivienne à la Bibliothèque du Roy
à Paris.

À La Haye, le 20 Février 1681.

Je vous rends grâces de la liste que vous m'avez envoyée des livres de l'Anglois qui regardent la peinture et les peintres. Je vous prie d'achepter de luy les suivants:

4°

3. *Lezioni del Varchi della pittura et archit.*
Il Figino della pittura del Commanini.

8° et 12°

Trattato della pittura del Bisagno.
Dialogi della pittura di P. Pino.
Il disegno del Doni.
Trattato della pittura di Rom. Alberti.
Vite de' pittori di Bellori.

Aussi les trois suivants, si vous jugez qu'ils en vailent la peine, et autrement point, parce que je ne les connois pas:

Abrégé d'anatomie propre aux peintres par Tortebat.
Portraiture de J. Cousin.
Portraiture du Sieur Igny.

J'attendray aussi, s'il vous plaist, la colonne Trajane et les autres choses dont je vous ay escrit dans ma dernière.

J'escriray à de Flines pour les choses que vous souhaitez dès demain. Je suis très-fasché de ne m'en estre pas souvenu quand je luy ay parlé il y a peu de jours à Amsterdam, mais le mal n'est pas grand, parce qu'il m'a dit qu'il viendra icy dans peu et que sans cela je seray obligé de passer encor à Amsterdam, avant qu'il soit six jours pour aller faire une course au Veluw.

Il est curieux d'avoir de beaux oiseaux de pays |b| estrangers, et m'en fit voir un de la grandeur d'un moineau, mais long et menu, et d'un plumage bleu et meslé d'aurore, qui estoit bien extraordinaire. Il venoit de l'Amerique avec une tourterelle, faite comme les nostres, mais qui avoit les aisles toutes vertes.

À Amsterdam nous vismes l'Opéra, dont je suis asseuré qu'*il Signor Padre* vous aura desja entretenu. Les décorations en sont fort jolies et ne doivent pas beaucoup à celles de Paris, au jugement de ceux qui ont veu les unes et les autres. Les machines ne sont que bien médiocres, mais il y a trois, quatre voix très-excellentes. La meilleure est une basse, la deuxiesme celle d'un chastré qui a chanté longtemps dans les Opéras de Venise, la troisieme d'un homme qui chante une taille, et la 4me d'une femme.

La cousine Sophie de Willem continue tousjours d'estre malade, mais la rate fait la plus grande partie de son mal.

Monsieur van Leeuwen revient dans peu de son ambassade, mais sera obligé de retourner en Angleterre à la prochaine assemblée du parlement.

Vertaling

Aan de heer Huygens van Zuilichem,

in de *rue Vivienne*, bij de Koninklijke Bibliotheek,
te Parijs.

Den Haag, 20 februari 1681.

Ik dank u voor de lijst met boeken over schilderkunst en schilders van de Engelsman die u mij heeft toegestuurd. Ik verzoek u bij hem de volgende te willen kopen:

In quarto[-formaat]

¹*Lezioni della pittura et architettura* van [Benedetto] Varchi.

²*Il Figino[, overo Del fine] della pittura*, van [Gregorio] Comanini.

In octavo- en duodecimo[-formaat]

³*Trattato della pittura*, van [Francesco Domenico] Bisagno.

---

1. Benedetto Varchi heeft verschillende *lezioni* gegeven en opgeschreven, de meeste over letterkunde. Eén betreft de beeldhouw- en schilderkunst: *Lezione nella quale si disputa nella maggioranza delle arti e quali sia più nobile, la scultura o la pittura*.

2. Gregorio Comanini, *Il Figino, overo Del fine della pittura*. (Mantua 1591).

3. Francesco Domenico Bisagno, *Trattato della pittura*. (Venetië 1642).

⁴*Dialogi di pittura*, van P[aolo] Pino.

⁵*Disegno*, van [Antonio Francesco] Doni.

⁶*Trattato [della nobiltà] della pittura*, van Rom[ano] Allberti.

⁷*Vite de' pittori*, van [Giovanni Pietro] Bellori.

Ook de volgende drie, wanneer u van oordeel bent dat ze de moeite waard zijn, en anders niet, want ik ken ze zelf niet.

⁸*Abrégé d'anatomie propre aux peintres*, van [François] Torteбат.

⁹*Livre de la vraye science de la portraiture*, van J[ean] Cousin.

¹⁰*Éléments de Portraiture*, van de heer [Jean de Saint-]Igny.

Ik wacht eveneens nog, alstublieft, op de zuil van Trajanus en de andere zaken waarover ik u in mijn laatste ¹¹brief heb geschreven.

Ik zal aan De Flines schrijven inzake de zaken die u binnenkort wilt hebben. Ik vind het vervelend dat ik er niet aan heb gedacht toen ik hem enkele dagen geleden sprak in Amsterdam. Maar de schade is niet groot, aangezien hij mij zei dat hij binnenkort hierheen zou komen, en dat ik zonder dat zou zijn genoodzaakt nogmaals naar Amsterdam te komen, voordat we zes dagen verder zijn, om een reis te maken over de Veluwe.

Hij is nieuwsgierig naar fraaie vogels uit verre landen, en liet me er een zien, die de grootte had van een mus, maar lang en dun, en met een vedertooi van blauw, gemengd met oranjegeel, welke zeer bijzonder was. Hij kwam uit Amerika met een tortelduif, die eruit zag als de onze, maar waarvan de vleugels helemaal groen waren.

Te Amsterdam bezochten wij de ¹²opera, waarvan ¹onze vader u zeker al zal hebben verteld. De decors zijn er zeer fraai en doen niet veel onder voor die in Parijs, volgens het oordeel van diegenen die beide hebben gezien. De toneelmachines zijn nogal matig, maar er zijn drie à vier uitstekende stemmen. De beste is een bas, als tweede gevolgd door een castraat die lange tijd bij de opera van Venetië heeft gezongen, met als derde een tenor en als vierde een zangeres.

Nichtje Sophie de Wilhem is nog steeds ziek, maar haar milt bezorgt haar de meeste pijn.

De heer van Leeuwen zal binnenkort van zijn gezantschapsreis terugkeren, maar zich genoodzaakt zien naar Engeland terug te keren bij de eerstvolgende bijeenkomst van het parlement.

---

4. Paolo Pino, *Dialogo di pittura*. (Venetië 1658).

5. Antonio Francesco Doni, *Disegno partito in più ragionamenti* (Venetië 1549).

6. Romano Alberti, *Trattato della nobiltà della pittura*. (Rome 1585).

7. Giovanni Pietro Bellori, *Le vite de' pittori* (Rome 1672).

8. François Torteбат, *Abrégé d'anatomie propre aux peintres* (Parijs 1667).

9. Jean Cousin, *Livre de la vraye science de la portraiture*. (Parijs 1571).

10. Jean de Saint-Igny, *Éléments de pourtraiture* (Parijs 1630).

11. Constantijn Huygens jr. aan zijn broer Christiaan, <<<

12. *Le fatiche d'Ercole per Deianira*, met muziek van Pietro Andrea Ziani bij een libretto van Aurelio Aureli, in Amsterdam opgevoerd door de opera-onderneming van Theodoor Strycker.
